

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917.

Första kammaren.

Nr 24.

Onsdagen den 21 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Anmälades och bordlades

bankoutskottets memorial nr 21, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bankoutskottets utlåtande nr 17, angående ifrågasatt utredning om beredande av pension åt den hos skogsvårdsstyrelserna anställda personal; och

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående revision av gällande resereglemente.

Föredrogs ånyo lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion om ändring i 30 kap. 11 § rättegångsbalken.

*Om ändring i
30 kap. 11 §
rättegångs-
balken.*

Med anledning av en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 75, av herrar *Carl Lindhagen, C. Winberg, C. O. Johansson* i Sollefteå, *Ivar Vennerström, Rikard Eronn, Christian Ericson, Thure Widlund, K. Lundberg, J. R. Sundström, J. Henry Erikson, K. A. Borg, Ernst Hage, Magnus Bengtsson, K. W. Skareen, E. F. Hellberg* i Lycksele och *O. W. Stenudd* hade utskottet i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till motionärernas hemställan för sin del antaga följande

L a g

om ändrad lydelse av 30 kap. 11 § rättegångsbalken.

Häriigenom förordnas, att 30 kap. 11 § rättegångsbalken skall erhålla följande ändrade lydelse:

»Har underrätt beviljat kvarstad eller skingringsförbud eller förordnat om annan därmed jämförlig åtgärd, och varder det beslut av hovrätten upphävt, vare ej klagan över hovrättens utslag tillåten.

Om ändring i
30 kap. 11 §
rättegångs-
balken.
(Forts.)

Har hovrätt eljest meddelat utslag i dit fullföljd fråga, som i 16 kap. 10 § omförmäles, skall beträffande klagan över det utslag i tillämpliga delar gälla vad här ovan i 5 och 6 §§ är stadgat.

Hovrätts utslag i fråga, som enligt 16 kap. 11 eller 12 § dragits under hovrättens prövning, må ej överklagas, där ej beslut om någons häktande eller kvarhållande i häkte blivit av hovrätten fastställt.»

Vid utlåtandet fanns fogad reservation av greve *Spens* samt herrar *Dahl* och *Tisell*, utan att dessa däri antytt sin mening.

Greve *Spens*: Herr greve och talman, mina herrar! I den av riksdagen för 2 år sedan antagna lagen om fullföljd av talan mot hovrätts beslut stadgas bland annat, att hovrättsens utslag över till hovrätten fullföljd klagan om häktning eller kvarhållande i häkte icke får dragas under högsta domstolens prövning utom i samband med själva huvudsakens avdömande. Detta hade före nämnda lag varit tillåtet. Skälen till denna lagändring voro huvudsakligen, att erfarenheten icke visat, att något behov förefunnnes att fullfölja talan i högsta instans över häktningsbeslut, som fattats före målets avdömande, samt att genom opåkallade besvär högsta domstolens arbetsbörda komme att även på denna väg utan motsvarande gagn ökas.

Nu har man i en inom andra kammaren väckt motion, under åberopande av ett under förra året inträffat, mycket känt häktningsfall, hemställt, att den nyligen antagna lagen, som inte varit i gällande kraft mer än ett år, skulle undergå ändring, så att, likasom före 1915 års lag varit fallet, talan finge över hovrätts beslut fullföljas i fråga om sådana häktningsåtgärder, som fattats under målets handläggning utan samband med själva huvudsaken. Denna hemställan har biträts av utskottets majoritet. För min del har jag inte kunnat vara med om detta utskottsbeslut utan tillsammans med ett par andra ledamöter i denna kammare reserverat mig däremot. Jag vill nu i korthet angiva skälen för denna reservation.

Först och främst anser jag, att man inte bör antaga någon lex in casu. såsom här blir fallet, om utskottets förslag godkännes. Vidare är det fråga om ändring av en alldeles ny lag, och sådant kan ju inte vara lämpligt, om inte tvingande skäl föreligga. Så är enligt min åsikt inte förhållandet i detta fall. Om en häktningsåtgärd utan samband med målets prövning i huvudsaken blivit prövad och godkänd av två instanser, anser jag, i likhet med vad i den kungl. propositionen rörande lagen om fullföljd av talan anfördes, att rättssäkerheten knappast kan fordra mera. Av den statistik, som finnes å sidorna 4 och 5 i utskottsutlåtandet, framgår, att under de tio åren närmast före år 1915 högsta domstolen ej i något sådant fall, varom nu är fråga, det vill säga då hovrätt utan samband med målets slutliga prövning fastställt underrättsbeslut, ändrat hovrättsens utslag.

Nu är det visserligen sant, att särskilda häkningsmål mycket sällan fullföljts till högsta domstolen och att, om dessa mål i enlighet med utskottets förslag åter skulle förekomma i högsta domstolen, detta måhända inte skulle föranleda någon avsevärd ökning i domstolens arbetsbörda. Men man skall dock besinna — något som även anfördes i den kungl. propositionen rörande denna fråga år 1915 — att frågor av denna art ofta kräva vidlyftig och tidsödande föredragning i högsta domstolen och att därför avskärande av dylika mål, även om de äro jämförelsevis sällsynta, inte skulle sakna betydelse för denna domstols arbetsbörda. Det är också möjligt, att dessa mål kunna komma att ökas.

Om ändring i 30 kap. 11 § rättegångsbalken.
(Forts.)

Utskottet säger, att viktiga principiella skäl föreligga för bifall till motionen och att dessa skäl förbisågos vid 1915 års lagändring, som tillkom under det starka intrycket av nödvändigheten att minska högsta domstolens arbetsbörda. Dessa principiella skäl skulle enligt utskottets motivering vara, att i häktningsåtgärden ligger ett bérövande av friheten och att en sådan åtgärd därför genast utan samband med huvudsaken bör kunna få överklagas i alla instanser lika väl som den dom, varigenom någon fällts till frihetsstraff.

För min del anser jag emellertid, såsom jag redan förut angivit, att rättssäkerheten bör vara tillgodosedd, om två instanser dömt i häkningsmål av ifrågavarande beskaffenhet. Man torde också knappast med fog kunna säga, att ett förbiseende uppenbarligen ägde rum år 1915. I den kungl. propositionen detta år förekom nämligen en mycket utförlig motivering till lagändringen i fråga om fullföljd av talan mot särskilda häkningsbeslut. Denna motivering är intagen i lagutskottets föreliggande utlåtande, och där framhålles särskilt, att rättssäkerheten inte gärna kan kräva prövning av sådana beslut i flera än två instanser.

På grund av vad jag nu anförd ber jag, herr greve och talman, att få hemställa om avslag på utskottets förslag.

Herr Alexanderson: Herr talman, mina herrar! Jag skall däremot be att få anhålla, att kammaren måtte bifalla detta utskottsutlåtande. Jag vill genast från början fästa uppmärksamheten på att samtliga ledamöter i lagutskottet från andra kammaren hava förenat sig om utskottets beslut. Även de ledamöter, som äro antecknade såsom frånvarande vid utlåtandets justering, hava faktiskt genom sina uttalanden under debatten bidragit till utskottets beslut. Det har sålunda varit full enighet bland ledamöterna från andra kammaren. I själva verket tror jag inte heller, att de ärade reservanterna från denna kammare hava haft så synnerligt mycket att erinra mot den förändring, som här föreslagits. Den föregående talaren har utan tvivel varit den, som haft de starkaste betänkligheterna, men, såsom kammaren nyss torde hava funnit, hava inte heller hans betänkligheter någon mera principiell grund, och inte heller avse de några större praktiska olä-

*Om ändring i
30 kap. 11 §
rättegångs-
balken.
(Forts.)*

genheter av den begärda lagändringen. Förhållandet är ju, varom utskottet och greve Spens äro fullkomligt ense, att det gäller ett litet fåtal mål, som inte nämnvärt kunna inverka på högsta domstolens arbetsbörda. Å andra sidan gäller det mål, där det är fråga om att beröva en person friheten. Redan i nu gällande lag av år 1915 undantog man ju från antalet av de mål, som avskuros från fullföljd till högsta instans, dem, i vilka någon genom straffdom var berövad friheten. Detta var redan förhållandet i den kungl. propositionen, men riksdagen gick ännu längre. Riksdagen beslöt nämligen, att i alla de mål, där frihetsstraff över huvud taget skulle hava kunnat följa på det brott, varför någon vore tilltalad, den tilltalade skulle äga rätt till sådan fullföljd av talan, ehuru han faktiskt ännu inte vore dömd.

Vid sådant förhållande är det ju bara en fullkomlig konsekvens, som visserligen förbisågs vid 1915 års ganska brådskande behandling av denna fråga i dess helhet, att beslut under rättegången, som innebära icke blott att någon kan berövas friheten utan även att han verkligen omedelbart berövas densamma, måste ställas i samma klass och få överklagas i högsta domstolen. Det har nog förhållit sig så, att man fäst sig för mycket vid den formella synpunkten av dessa besluts karaktär att vara beslut under rättegången och att man ansett, att de borde dela samma öde som andra sådana processuella beslut och icke tillåtas komma under högsta domstolens prövning. Men man har förbisett, att det här gäller processuella beslut av helt annan art än de beslut, som egentligen avse att reglera gången av den fortsatta rättegången. Här är det fråga om ett beslut av exekutiv innebörd, en exekution, som riktar sig mot den därav drabbades frihet och som omedelbart går i verkställighet. Hade man tillräckligt fäst uppmärksamheten på detta förhållande, hade man säkerligen redan år 1915 undantagit även dessa mål, ehuru man då var så angelägen att så mycket som möjligt lätta på högsta domstolens arbetsbörda. Nu har man emellertid upptäckt, att en jämkning i enlighet med vad som kunde vara principiellt riktigt i detta fall icke skulle menligt inverka på högsta domstolens arbetsbörda i sådan omfattning, att det ens vore något att tala om. Även en helt liten tyngd på denna arbetsbörda skulle visserligen kunna sägas vara något betänkligt, ifall förhållandet vore, att 1915 års reform hade till någon avsevärd omfattning förfelat sitt ändamål, om statistiken visade, att man inte lyckats avskära så många mål man hoppats och att man inte lyckats inverka på högsta domstolens balans, så mycket som man trott. Men motsatsen är fallet. I fråga om civilmål håller reformen, enligt vad statistiken utvisar, fullt måttet och beträffande brottmål, varom här närmast är fråga, hava till och med förhoppningarna överträffats.

Vid sådant förhållande kan från den synpunkten inte göras någon invändning mot denna lilla ändring, som ju onekligen ur rent principiell synpunkt och vid en jämförelse med lagens stadganden i dessa och liknande fall måste anses såsom i och för sig efter-

strävansvärd, och anhåller jag därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

*Om ändring i
30 kap. 11 §
rättegångs-
balken.*

(Forts.)

Herr Dahl: I anledning av vad herr Alexanderson anfört, skall jag be att få göra ett par erinringar.

Jag vill då till att börja med icke undanhålla det medgivandet, att vid behandlingen inom utskottet av detta ärende jag i begynnelsen ställde mig något tveksam men att jag under den fortsatta handläggningen kom till den övertygelsen, att motionen icke borde bifallas. Det var förvisso inte så, som herr Alexanderson upprepade gånger understrukt, att denna förändring, som nu skulle återförändras, tillkom av ett förbiseende år 1915. Jag tror inte att någon av dem, som känna herr Alexanderson och hans insikter i juridik, vill lägga honom, som vederligen tog verksam del i behandlingen av 1915 års lag, till last, att han skulle hava gjort sig skyldig till detta förbiseende, som skulle hava varit så mycket mindre förklarligt, som betydelsen av lagändringen underströks av departementschefen i hans anförande till statsrådsprotokollet. Det var visserligen inte ett förbiseende, utan det var med fullkomligt öppen blick för innebörden av förändringen, som den vidtogs. Däremot vill jag inte förneka, att man tilläventyrs överskattat vinsten i fråga om lättnaden i högsta domstolens arbetsbörda genom den vidtagna förändringen, ty den statistik, som nu här föreligger, var då icke för handen. Jag vill sålunda också medgiva, att därest denna statistik förelegat år 1915, jag för min del inte skulle hava ansett det vara skäl att vidtaga denna förändring.

Annorlunda ställer sig frågan, huruvida en förändring av en lag redan efter två år bör förändras tillbaka. Nu säger utskottet, och herr Alexanderson har ytterligare framhållit det, att man inte riskerar någon olägenhet med detta. Nej, det medger jag, att man inte gör, men man skall inte använda lagstiftningsmaskineriet bara för att göra vackra gester utan för att vinna positiva resultat. Är det nödigt, är det ur rätts säkerhetens synpunkt erforderligt att ändra tillbaka, såsom här föreslås? Det är detta, som jag för min del drar i tvivelsmål. Redan den omständigheten, att under den 10-årsperiod, för vilken statistik här föreligger, i endast två fall en häktad överklagat ett under rättegången fattat häktningsbeslut, synes giva vid handen, att något egentligt behov av en ändring icke föreligger. Nu påpekar utskottet i förbigående, och herr Alexanderson har starkare betonat det, att det föreligger en analogi mellan rätten till talan över en dom, varigenom någon berövats friheten, och ett beslut varigenom under häktningens form frihetens berövande föreligger. Jag kan ej medgiva, att det är så stor likhet mellan båda dessa fall, som det vid ett ytligt betraktande kan synas vara, ty i fråga om utslag, varigenom någon ådömts frihetsstraff, gäller det ju att få en ändring i ett definitivt avgörande, men beträffande häktningen gäller det icke någonting annat än att få en tillfällig ändring i ett prelimiärt beslut. Det är ju i alla fall klart, att från den dagen, då domstolen avkunnade sitt beslut i häktningsfrågan, och till den dag, då Kungl. Maj:t prövar

Om ändring i
30 kap. 11 §
rättegångs-
balken.
(Forts.)

besvären över samma häktning, och eventuellt upphäver häktningsbeslutet kunna nya moment i rättegången hava inträffat av beskaffenhet, att Kungl. Maj:ts beslut inte får avgörande verkan i fråga om den häktades fortsatta förblivande i häkte, utan underdomstolen finner skäligt förordna om den tilltalades förnyade häktande. Jag menar, att denna klagorätt i själva verket inte har den innebörd av säkerhetsventil, som man vill tillerkänna densamma.

Då jag sålunda icke kan finna, att ur synpunkten av den medborgerliga frihetens ytterligare skyddande denna lagändring har någon nämnvärd betydelse och då jag har den uppfattningen, att man inte skall på detta sätt ändra lag och ändra tillbaka utan verkligt tränande och bärande skäl, har jag, herr talman, inte kunnat annat än förena mig med dem, som velat avslå förevarande motion.

Herr ALEXANDERSON: Då jag betonade, att det var ett förbiseende som i denna fråga ägde rum vid 1915 års riksdag, så avsåg jag därmed, att man fäste för liten hänsyn till vissa synpunkter, som vid närmare betänkande befinnas böra i främsta rummet komma i beaktande, och lät sig drivas av andra skäl, nämligen i främsta rummet jämlikheten med andra processuella beslut och ivern att minska högsta domstolens arbetsböroda, vilka skäl vid närmare granskning visa sig ingenting väga. Nu gjorde herr Dahl följande synpunkt gällande. Han yttrade: lät vara, att det var ett misstag, lät vara, att han för sin del år 1915, om han haft uppmärksamheten fäst på saken och han vetat vad han visste nu, icke skulle hava velat vara med om genomförandet av lagändringen i den punkt, som då blev genomförd, så bör man dock inte nu ändra tillbaka. Lagstiftningen bör inte vara till för att ideligen göras till föremål för ändringar. Mot den synpunkten skall jag i detta fall — hur mycket jag eljest i livet instämmer däri och visat, att jag instämmer däri — be att få göra gällande en annan synpunkt. Just den omständigheten, att vi i Sverige i alla tider varit vana vid att ett så allvarligt ingrepp i den enskildes rättigheter som ett frihetsberövande innebär — lät vara att detta frihetsberövande icke har karaktären av straff utan blott av säkerhetsåtgärd — alltid kunnat underkastas prövning i högsta instans, synes mig tala för den nu ifrågasatta ändringen. Detta blir i än högre grad fallet, när man betänker, att det endast varit två år som — jag fortsätter att säga det — närmast på grund av ett förbiseende undantag gjorts från samma regel. När nu uppmärksamheten blivit fäst på olämpligheten av att bibehålla detta stadgande och detta bibehållande jämväl skulle innebära en inkonsekvens jämfört med motsvarande bestämmelser på helt närliggande områden, är det då icke allt skäl i världen att göra en sådan liten efterjustering till ett stort lagverk, som ju allt emellanåt plägar få göras och som blir följden av, att man i sista stund kompromissar och vidtager åtskilliga ändringar, på grund varav lagverket icke erhåller fullständig »finish» på alla punkter? Det är en sådan ändring det här gäller att vidtaga, men en ändring, som på samma gång har

så pass mänskliga och principiella skäl för sig, som kammaren av mitt anförande kunnat finna.

Jag ber också att få fästa uppmärksamheten på ännu en synpunkt i detta sammanhang. Den lag, som antogs 1915, innefattade en stark brytning med den sedan gammalt här i landet rådande rättsuppfattningen, att man äger rätt att draga varje sak under Konungens prövning. Det är bekant, att denna rättsuppfattning var ofantligt starkt rotad ute i landet och inom riksdagen. Särskilt kan jag säga, att det är bekant, att från småfolkets sida mot förslaget i detta stycke med styrka gjordes gällande, att rätten till prövning av saker i högsta instans komme att berövas den fattige. De representanter för grupper inom riksdagen, vilka framför allt voro valda av småfolket, utförde verkligen en gärning, då de bröto detta motstånd och övertygade sina väljare därom, att ändringarna i fullföljdsrätten dock borde ur synpunkten av allmänt rättsväl äga rum. Emellertid ha dessa representanter varit utsatta för mycket skarp ovilja på många håll på grund av detta sitt handlingssätt, och särskilt har man kunnat peka på den oförnekliga betänklighet, som kom att vidlåda lagen i den punkt, varom nu är fråga. Om nu kammaren slår dövsörat till för denna billiga begäran om en jämkning i förevarande punkt, mot vilken åtgärd icke kunnat framföras något egentligt bärande skäl, har kammaren å andra sidan att taga konsekvenserna för framtiden i det hänseendet att möjligheterna till östergifter, samförstånd och samarbete från annat håll alldeles givet komma att minska. Man kommer att bli mera betänksam för varje medgivande man gör, i medvetande om, att därest man går in genom den dörren, slås den obarmhärtigt igen. Det kan aldrig bli någon återvändo. Kammaren skulle göra det svenska rättsväsendets framtid och frågan om dess behandling inom riksdagen en god gärning och göra detta utan skada, om kammaren denna gång bifölle utskottets utlåtande.

Herr Gezelius: Den fråga, det här gäller, berör spørsmålet om garantierna för utövande av samhällets rätt och makt att beröva en medborgare hans personliga frihet. I all lagstiftning, i alla rättssystem intager denna fråga med rätta en särskild ställning. I det hänseende varom nu frågan rör sig har före 1915 års fullföljdslag gällt den garanti, som utskottets betänkande här avser att återinföra. Otvivelaktigt är också att den begränsning, som 1915 års fullföljdslag avsåg att åvägabringa i högsta domstolens arbetsbörda, icke röner någon nämnvärd inverkan, om utskottets betänkande bifalles. Någon avsevärd olägenhet kan nämligen icke tänkas uppstå, därest man skulle åter införa samma ordning, som var rådande före 1915 års fullföljdslag. Detta frångår av den statistik, som i betänkandet är intagen med den visshet som över huvud beträffande statistik är möjlig. Under sådana förhållanden har jag ställt mig på den ståndpunkten, att det vore klokt av lagstiftaren att icke vidhålla den ändring som 1915 års lag åstadkom på ifrågakvarande område. Lagen står starkare om i detta avseende icke minsta skynt av sken framträder, att icke samhället skulle ge alla rimliga garantier för

Om ändring i
30 kap. 11 §
rättegångs-
balken.
(Forts.)

Om ändring i
30 kan. 11 §
rättegångs-
balken.
(Forts.)

utövande av medborgarnas rätt till klagan ifråga om den personliga friheten. Ur den synpunkten har det för mig icke varit svårt att intaga min ståndpunkt. Jag åstadkommer genom denna lagändringen ingen minskning av högsta domstolens möjlighet att fullgöra sitt arbete, men jag gör samhällets auktoritet starkare, och därför ser jag bort från det lilla sken, som ifrågavarande ärende må kunna äga av att vara, vad den förste ärade talaren omnämnde, en *lex in casu*.

Jag ber, att kammaren måtte beakta, att detta sken är dock en oväsentlig sak, och vi icke vid vår lagstiftning få låta oss påverkas av de mången gång rätt så egendomliga former av motivering, som komma till synes för yrkanden i riksförsamlingen. Min röst får alltså icke under några förhållanden utnyttjas såsom något erkännande av, att det konkreta fall, till vilket motionärerna hänvisa, skulle motivera behovet av ifrågavarande lagstiftning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talman jämligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig linna den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Greve *Spens* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 16, röstar

Ja:

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 51.

Vid ånyo skedd föredragning av lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i inmutningsrätten, och

nr 18, i anledning av väckt motion om upphävande av förordningen den 4 maj 1855 angående vissa föreskrifter till kyrkotuktens upprätthållande,

bifölls vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Fördrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckt motion om anslag till understödjande av rektor J. Henrikssons verksamhet för odling och insamling av medicinalväxter;

nr 24, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förläggning av en statens lantbruksskola på någon av kronoegendomarna i Kalmar län; samt

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående personligt ålderstillägg till t. f. byråchefen i domänstyrelsen C. I. Stiernspetz.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående revision i visst syfte av grundlagarna och därmed sammanhängande författningar, m. m.

Ifrågavarande motioner, sju till antalet, hade alla väckts inom andra kammaren av herr *Lindhagen*, och voro bland dem motionerna nr 290, 291 och 299.

På framställning av herr talmannen beslöts, att förevarande utlåtande skulle företagas till avgörande punktvis, med iakttagande att punkten 1 behandlades momentvis.

Punkten 1.

Mom. a).

I detta moment hade utskottet hemställt, att herr *Lindhagens* motion nr 290, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Motionen innefattade en hemställan att riksdagen ville anhålla att Kungl. Maj:t måtte

1) taga under övervägande angelägenheten att folkstyrelsen vidgas till icke blott valrätt utan även omedelbar beslutanderätt i viktiga frågor och att därvid objektiv kunskap i det ämne, varöver skall beslutas, meddelas de röstande genom statens förmedling, ävensom, efter undersökning av olika system för en sådan folkstyrelse såsom »initiativ» och »referendum» med flera, för riksdagen framlägga förslag till erforderliga ändringar i grundlagarna för ändamålet; samt

2) utsända en kommission för att på platsen vinna erfarenheter om det i vissa nordamerikanska stater införda systemet för folkstyrelse med initiativ, referendum och återkallelse av mandat.

Vid nu föredragna moment hade reservation avgivits av, utom annan, herrar *Olof Olsson*, *Larsson* i Västerås, *Hallén*, *Kropp* och *Sterne*, vilka på angivna skäl hemställt, att riksdagen ville i skrivelse

Ifrågasatta grundlagsändringar för införande av allmän folkomröstning i viktiga frågor
m. m.

(Forts.)

*Ifrågasatta
grundlagsänd-
ringar för
införande av
allmän folk-
omröstning i
riktiga frågor
m. m.*

till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:ts låta anställa en allsidig utredning, huruvida och i vilken utsträckning landets röstberättigade medborgare kunde äga rätt att genom allmän omröstning träffa avgörande i landsviktiga frågor, samt därefter för riksdagen framlägga förslag till de ändringar i grundlagen, vartill utredningen kunde giva anledning.

(Forts.)

Därjämte hade herrar *Edén, Hellberg, Mannheimer* och *Gullberg* reserverat sig mot utskottets motivering, i vad den avsåg motionen nr 290.

Herr *Olsson, Olof*: Herr talman! När den serie motioner väcktes, som vi nu ha att behandla här i kammaren, skrev en tidning, att herr Lindhagen motionerade om det tusenåriga riket. Utom det, att ett sådant yttrande röjer en betänkelig uppfattning om det tusenåriga riket, är det dessutom en orättvisa mot motionären. Jag tror inte alls, att Lindhagen skulle vara tillfreds med det tusenåriga riket. Lindhagen är alltid ett blod i uppror, och vid uppror är ju händelsen ofta den, att ett samhällskick störtar samman.

Men ändå äro motionerna nog så märkliga. Herr Lindhagen vill hava en grundlig revision av grundlagarna. Meningen är att få till stånd »en ordning, som i statslivet möjliggör, skyddar och värdesätter även den egna personlighetens inre utveckling och den andliga friheten för alla samt sålunda bereder rum för demokratiska människor i de demokratiska ordningarna». För att visa, huru han tänkt sig saken tager han därefter några exempel på förändringar med sådan effekt i fråga om folkstyrelsen, partilivet, ämbetsmannatillsättningarna, pressen o. s. v.

När man nu ser på utskottets yttrande, förefaller det en, som om allt detta hade vållat utskottet något, som väl närmast skulle kunna karakteriseras som hjärtklappning. Det är bekant, att man under en sådan blir tämligen fåmält, och utskottet har heller inte kunnat pressa fram mera än tjugu rader. Eljest är det så, att de tankar, Lindhagen här frambär, inte äro på något sätt nya utan ha sedan lång tid tillbaka sysselsatt både lärda och fåkunniga. Det är demokratiens stora problemkomplex som bäres fram. Det finnes stenar i vägen för denna demokrati, och det finnes stenar i själva det egna maskineriet. Nu vill Lindhagen taga bort dessa stenar, han vill jämna vägen och i övrigt ställa till rätta. Han vill göra ett försök att neutralisera de oligarkiska tendenser, som finnas inom demokratierna över allt och som visst inte saknas inom våra partier. Han vill liksom finna en väg för *människan* i livets strider där, som han säger på ett ställe, »individerna äro korsfästa som människor men uppskattade som kanonföda och verktyg». — han vill, med ett ord, bereda »rum för demokratiska människor i de demokratiska ordningarna». Naturligtvis: Då man på det sättet vill bereda rum, är det klart, att man måste skaffa undan en hel del, som snälla och goda människor hänga fast vid. Men jag tror i alla fall att det skulle vara bra om det här i riksdagen funnes flera, som antingen av in-

stinkt eller av princip -- det är mig likgiltigt vilketdera -- ställde alla slags auktoriteter under debatt. Ty jag tror, att det inte finnes mycket, som från kultursynpunkt är mera värdefullt.

Herr Lindhagen begär naturligtvis en del misstag och överdrifter här och där. Då han exempelvis på ett ställe säger, att »man är nästan frestad till påståendet, att människau, naturvetenskapligt sett, ännu står för nära gorillan», så är väl detta en överdrift. Men den, som läser Lindhagens motion och inte på varenda sida känner igen verkligheten, den röjer i mina ögon åtminstone en oskuldshullhet -- vil framskridna är -- som väl nästan är för stor för denna världen.

Jag skall yttra mig kort om de reservationer, för vilka jag står antecknad bland andra. De återge på ett mycket ofullständigt sätt mina sympatier och torde återkomma i en eller annan form. Det kan hända, att det är tillräckligt, att jag nu blott presenterar referendum för kammaren och säger ifrån, varför jag tycker, att ett sådant referendum bör praktiseras i vårt land. Det är då först och främst därför, att det tvivelsutan skulle påskynda reformarbetet. Vi hinna verkligen förödmjukande litet. Fran mitt eget utskott kan jag under de snart sex år, jag suttit där, endast erinra mig att vi lyckats få igenom något om kommunalstämmor och kyrkostämmor, någonting till den grad obetydligt, att jag just nu inte riktigt minns vad det är, och vi ha också lyckats skriva och föreslå, att församlingarna själva skola äga rätt att utse ordförande i skolrådet. Det är inte mycket, och jag tror inte, att det kommer att sätta några märken i historien. Likadant förefaller mig förhållandet vara inom de andra utskotten. Och orsaken är känd. Den ligger däri, att kamrarna inte komma överens. Vi ha en kammare, som skall representera det livliga initiativet, som det så vackert heter, och vi ha en annan, som skall representera den lugna och återhållande prövningen. Och denna prövning är till den grad lugn och återhållande, att stora och obstridliga folkkrav nästan aldrig tyckas bli förverkligade. Vill man leka med ord, kan man säga, att det verkligen är en prövande kammare. Då det nu är så, undrar jag, om det inte skulle vara klokt, att folket självt någon gång fick säga sitt ord. Detta är, så visst jag kan förstå, en gammal god svensk tanke, som på sätt och vis redan tagit sig uttryck i grundlagen. Ty när Konungen upplöser riksdagen och förordnar om nya val till båda eller endera kammaren, är detta i viss mening ingenting annat än ett referendum. Och för övrigt söka vi ju litet var pröva på den där folkomröstningen. Ett år hållas demonstrationer runt omkring i vårt land på en bestämd dag och i en bestämd fråga. Ett annat är skickas några tiotusental bönder till Stockholm -- en säkerligen ganska nöjsam folkomröstning.

Men det är jämväl ur en annan synpunkt jag anser, att referendum är önskvärt. Det händer nämligen ibland, att en och annan av svenska folkets representanter glömmar bort det svenska folket, det vill säga glömmar bort de önskemål som de hysa, vilka han representerar. Jag vill inte, att den sortens representanter skola göra mera skada än vad som är nödvändigt. Jag vill inte, att en regering skall

*Ufrägsatta
grundlagsänd-
ringar för
införande av
allmän folk-
omröstning i
riktiga frågor
m. m.*

(Forts.)

*Frågasatta
grundlagsänd-
ringar för
införande av
allmän folk-
omröstning i
viktiga frågor
m. m.*

(Forts.)

falla offer för den frestelsen att i viktiga frågor, som det heter, »flytta över» så och så många röster. Jag tycker, att i sådana och liknande fall ett visst antal medborgare — låt oss säga en femtio-tusen — skola ha rätt att säga ifrån, att landsviktiga lagar icke skola träda i kraft, förrän de sanktionerats av de röstberättigade medborgarna i landet.

Nu medger jag, att detta är bra enkla synpunkter, och det hade kanske varit riktigare, om jag svingat mig upp till ett högre plan. Folkomröstningens entusiaster se nämligen i detta referendum det tjugonde århundradets regeringsform, som skall ge oss den politiska friheten. Själv är jag mycket mera blygsam i mina förhoppningar. Jag skulle vara nöjd, om ett referendum kunde ta bort det politiska missljud, som uppstår, när exempelvis första kammaren bromsar alldeles för häftigt, och jag skulle bli ändå mera nöjd, om vi kunde få en litet raskare takt i reformarbetet. Ty det må jag väl säga, att denna takt, hitintills åtminstone, varit sådan, att ingen av oss här för den skull behövt tappa andan.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation av mig och andra, som är fogad till utskottets betänkande vid mom. 1.

Herr Cla s o n: Den föregående talaren antydde, att det skulle ha varit med någon sorts hjärtklappning, som utskottet behandlat och avstyrkt dessa motioner. Det tror jag dock, att han, som själv var med i utskottet, skall kunna vitsorda, långt ifrån var förhållandet. De skäl, på vilka utskottet avstyrkt motionerna, stå alldeles tillräckligt tydligt uttalade i utskottets betänkande. Det var helt enkelt utskottets uppfattning, att motionerna icke alls motsvarade vad som bör krävas av motioner, som framläggas beträffande så grannliga frågor som grundlagsändringar, detta vare sig man tar hänsyn till herr Lindhagens eftersträfvade framtidsrike, som knappast överensstämmer med vad i varje fall utskottets medlemmar betrakta som det önskvärda på det området, eller om man ser på den utformning han hade givit sina förslag, vilken svårligen kan sägas fylla de krav, som man bör ställa på en motionär, som verkligen önskar att få framställda önskemål realprövide i detalj, eller om man fäster sig vid den för utskottet också ganska viktiga frågan om de önskemål, som motionären nu ville ha fram, överhuvud taget för sitt realiserande lämpligen kunna avgöras genom grundlagstiftning eller annan lagstiftning, som det faller inom konstitutionsutskottets befogenhet att behandla. I utskottet var det också så litet tal om dessa motioner, att flertalet av dem avgjordes i utskottet utan någon som helst diskussion, men de bärande skäl, som lågo bakom utskottets ståndpunkt, voro helt enkelt vad som kommit till synes i utskottets betänkande, och jag tror att dessa skäl i det fallet tala för sig själva.

Nu har den sista ärade talaren tagit upp en alldeles särskild punkt, nämligen om referendum, rörande vilken här har avgivits en reservation i sak med särskilt yrkande. Ja, går man till den av

herr Lindhagens motioner, som då kommer i fråga, så handlar den naturligtvis icke blott om referendum utan om åtskilligt annat också. Det var således icke det rena referendum, som däri lades fram. Om en motion väckts helt enkelt om referendum, förmodar jag, att man gått in på en närmare sakbehandling.

Men jag tror, att det är ganska karakteristiskt, att reservanterna, som ju i övrigt i allmänhet icke haft något att invända mot utskottets avstyrkande, just ha stannat vid denna punkt. Och beträffande den vill jag då också säga, att motionärens yrkande alldeles bestämt pekar mot något som vi från vår sida icke på något sätt kunna vara med om att främja. Det är nämligen alldeles tydligt, att om man följer de principer, som ligga bakom herr Lindhagens yrkande i detta fall, resultatet bleve, att i frågor, där enligt vår nuvarande författning avgörandet skall bero på båda kamrarnas samstämmade beslut, bestämmanderätten om kamrarna icke komme överens, i stället skulle hänskjutas till uteslutande den ena kammarens valmanskår. Det är självklart, att detta vore en övergång till ett enkammersystem, i varje fall en börjande övergång till ett enkammersystem. Man skulle flytta avgörandet från de båda likställda kamrarna till endast den ena kammarens valmanskår. Det är alldeles naturligt, att utskottet icke för sin del kunnat vara med om att tillstyrka något sådant.

Medan jag har ordet, skall jag också be att få peka på, att den andra punkt, där en reservation i sak föreligger, likaledes tangerar frågan om ställningen mellan kamrarna. Herr Lindhagen har där föreslagit, att vid sammansättningen av utskott dessa skulle tillsättas proportionellt efter antalet av kamrarnas ledamöter d. v. s. icke som för närvarande med lika många ledamöter från vardera kammaren utan med en väsentlig övervikt för ledamöterna från den med hänsyn till antalet större andra kammaren. Det är således alldeles samma fråga han där kommer in på, och det är naturligtvis icke alls underligt, att även på denna punkt den ärade reservant, som nyss hade ordet, och hans medreservanter framställa ett annat yrkande än det, till vilket utskottet kommit. Jag tror emellertid icke, att man ifråga om det oantagliga häri i själva verket behöver mycket mer motivera utskottets framställning, än vad redan skett.

Jag skall gärna erkänna, att om man läser igenom motionen, man finner en hel del tänkvärda uttalanden på åtskilliga håll under de olika punkterna, t. ex. om partiväsendet, om pressens missbruk o. s. v. Men det gäller om dessa saker, att de botemedel man där bör eftersträva, icke, i varje fall icke i första rummet, utgöras av grundlagsbestämmelser.

Under hänvisning till utskottets utlåtande ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hellberg: Ja, herr talman, också jag befinner mig i den brokiga mångfalden av reservanter. Denna mångfald torde kunna sägas hava det gemensamt, att de markera en mellanställning till två ytterligheter: å ena sidan motionären med hans vitt-

Ufrägasatta grundlagsändringar för införande av allmän folkomröstning i riktiga frågor m. m.

(Forts.)

Ifrågasatta grundlagsändringar för införande av allmän folkomröstning i viktiga frågor

m. m.
(Forts.)

famnande syften, som om de än i enstaka fall kunna gå ut på praktiska förslag, dock i allmänhet ha för mycket av molnens konturlöshet och luftighet och ofta röra sig i det blå — å andra sidan den tillfälliga utskottsmajoriteten, som stel och stram håller emot honom den gamla sköld mot alla reformkrav, vartill det bekanta grundlagsordet om högst nyttiga och nödiga förändringar kan begagnas. För egen del — det har jag ett visst behov att en gång bekänna — känner jag mig övervägande sympatiskt berörd av denne tusenmotionär med den brinnande Thorildsivern att »reformera hela världen». Han tål visserligen något att skrattas åt men enligt min mening mycket mera att hedras ändå. Han har ännu efter 26 riksdagsår kvar hela sin friskhet och ungdomliga hänförelse — och hur många är det, som efter så många år i riksdagen hava något kvar därav, ifall de nu någonsin haft något. Han har inte stelnat i dogmer, han stör alla cirklar, han är den outtröttlige strävaren framåt och uppåt, och han är så välgörande vördnadslös mot all slags humbug. Det blir, mina herrar, det är min övertygelse, tomt efter honom i riksdagen, när han en gång är borta.

Dessa hans egenskaper, som jag nu har sökt antyda, framträda mycket starkt i hans stora grundlagsrevisionsförslag. Detta förslag är särskilt efter våra ytterst sansade mått bisarrt och fantastiskt, överdrivet, utopiskt, om man vill. Det är, kan man säga, en verklig utmaning mot den svenska korrektheten och formalismen, man kan gärna säga servilismen, som är en nationell svaghet — jag skall inte säga mer — och som jag tror hotar att göra oss mer och mer sterila. Men detta förslag är också i ovanligt hög grad rikt på iakttagelser, tankar, uppslag och väckelser. Det röjer en levande vilja för allas väl och är fyllt av en varm humanitet. Därför har jag känt mig uppfordrad att taga avstånd från den knappa och onådiga avvisingsgest, som utskottet har bestått det.

Om jag således finner utskottets motivering hava bort vara en annan, måste jag ju erkänna, att jag inte har så mycket att invända mot själva slutet. De i motionerna framförda förslagen synas mig i allmänhet vara alltför lösa och obestämda för att kunna upptagas till något genomförande. Jag har visserligen personligen mycket intresse för ett och annat av uppslagen, så t. ex. synas mig de amerikanska experimenten med folkets omedelbara delaktighet i det politiska arbetet genom referendum och initiativ och de i samband därmed funna formerna för opartisk politisk upplysning mycket beaktansvärda och lovande. Men till något initiativ från konstitutionsutskottets sida kunna de väl ändå knappast giva anledning. Likaså skulle jag för att taga ännu ett exempel gärna önska, att de ständiga utskottens besättning från de respektive kamrarna bleve proportionell till kamrarnas medlemsantal. Men det är ju naturligtvis bara en from önskan under nuvarande förhållanden.

Jag har således, herr talman, intet yrkande att framställa,

men jag har sagt känt ett behov att reagera mot den temperatur under fryspunkten, som råder i utskottsbetänkandet.

Overläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de yrkanden, som därunder förekommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågavarande moment hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innehölls i den av herr Olof Olsson m. fl. vid momentet angivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Mom. b).

Häri hade utskottet hemställt, att herr Lindhagens motion, nr 291, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I sistnämnda motion hade föreslagits, att riksdagen ville an hålla, att Kungl. Maj:t, för beredande av möjligheter till andlig frihet i de politiska partiernas inre liv, ville överväga och för riksdagen framlägga förslag uti de syften, som innefattades i vissa, uti motionen närmare angivna programpunkter, avseende, bland annat, införande i grundlagen av föreskrift, att permanenta politiska partier skulle, för att få driva sin verksamhet, inregistreras.

Herr Ström: I likhet med herr Olsson och herr Hellberg skall jag också för min del be att få säga, att denna motion innehåller synnerligen tänkvärda framställningar, som enligt min uppfattning borde hava blivit föremål för en allsidigare och mera ingående behandling, än vad fallet har varit. Det är min tro, att när mycket är glömt, som nu här anses som det viktigaste för dagen och i dagspolitiken, skall denna motion och de tankar, som däri kommit till uttryck, leva och fortfara att med ökad styrka sträva mot sitt förverkligande. Denna motion och dess bimotoioner, hela denna herr Lindhagens motionskomplex till en författningsrevision, skall framtiden ära, medan vi gå den förbi.

Jag har begärt ordet på denna punkt närmast därför, att det här icke finnes någon reservant alls, och det förvånar mig, ty vad som här i denna motion nr 291 framhålles, är något synnerligen beaktansvärt. Hur mycket man nämligen än strävar fram mot yttre demokrati inom de offentliga och allmänna institutionerna, torde de på papperen genomförda demokratiska principerna icke alls få den bärkraft och den räckvidd och därmed icke den möjlighet att genomföra vad de skulle genomföra, om man icke samtidigt värnar om den inre demokratien inom dessa institutioner själva, och framför allt inom de politiska partierna.

Det finns ju inga som helst utsikter i denna kammare och, det är jag övertygad om, icke heller i den andra att nu kunna få en sådan tanke förverkligad, som den herr Lindhagen gjort sig till tolk för. Och jag är själv, det erkänner jag, något tveksam om, huruvida den av honom föreslagna vägen är den riktigaste och

*Ifrågasatta
grundlagsänd-
ringar för
införande av
allmän folk-
omröstning i
viktiga frågor
m. m.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
obligatorisk
inregistrering
av politiska
partier m. m.*

*Ifrågasatt
obligatorisk
inregistrering
av politiska
partier m. m.
(Forts.)*

lättast framkomliga. Men jag har i alla fall med några ord här velat giva min anslutning till själva tanken i vad herr Lindhagen här har framhållit, nämligen att vi måste värna om demokratin även inom de enskilda institutionerna och särskilt inom de politiska partierna.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i nu föredragna moment hemställt.

Mom. c) och d).

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Om landshöv-
dingetjänsters
och vissa andra
befattningars
tillsättande
genom val av
folket.*

Mom. e).

I nu ifrågasatt moment hade utskottet hemställt, att herr Lindhagens motion nr 299 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föränleda.

I motionen 299 hade gjorts framställning därom, att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande, i vad mån och på vad sätt tjänstemän i ledande ställning skulle kunna utses genom val av folket och efter förslag upprättat först genom omröstning bland samtliga tjänstemän i verket, ävensom på vad sätt särskilt landshövdingtjänsterna skulle kunna hädanefter besättas genom ett sådant valsätt som nu ifrågasatta, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill ett sådant övervägande kunde föränleda.

Herr Ström: Även här är det samma förhållande, som i den punkt, vid vilken jag nyss hade ordet. Icke heller här finns någon reservant, och jag finner dock den sak, som herr Lindhagen här har framfört, synnerligen beaktansvärd. Denna tanke, att folket självt skall få välja sina högsta ämbetsmän, är något, som måste tränga igenom, och som är så riktigt och en så nödvändig konsekvens av demokratiens allmänna principer, att jag förvånar mig över att det icke finns några reserveranter på denna punkt. Jag vill endast hava antecknat, att jag finner denna sak alldeles särskilt behjärtansvärd. Den kommer också av en segrande och beslutssam folkmakt en gång att genomföras.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, biföll kammaren vad utskottet i föreliggande moment hemställt.

Mom. f).

Utskottets hemställen bifölls.

Punkten 2.

Utskottets hemställen bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kostnaderna för anläggning av hospital vid Strängnäs samt om- och tillbyggnad av Lunds hospital och asyl; ävensom

nr 36, i anledning av väckta motioner om åtgärder för anskaffande av en isbrytare till uppehållande av seglationen å Vänern.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner rörande vissa pensioner, avsedda att utgå av trafikmedel, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr statsrådet *Vennersten* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 127, angående tillfällig höjning av postavgifterna;

nr 128, angående förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § 1 mom. i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

nr 129, angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under-år 1917 åt befattningshavare i statens tjänst; samt

nr 132, angående uppförande av tre boställshus vid Nässets station å statens järnvägar.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anstånd med erläggande av ränta å statslån för järnvägsanläggning mellan Eksjö och Österbymo; samt

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse av vissa paragrafer i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av tillgång till utsädesspannmål till skäligt pris.

Ang. beredande av tillgång å utsädesspannmål till skäligt pris.

I anledning av en inom andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 314, av herr *Jonsson* i Hökhult m. fl., hade nämnda kammare, på hemställan av sitt omförmälda utskott, för sin del beslutit, det riksdagen ville i skrivelse till Kungl.

Ang. beredande av tillgång å utsädesspannmål till skäligt pris. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte genom införande av maximipris eller på annat sätt draga försorg om att utsädesspannmål under innevarande vår hölles tillgänglig i marknaden för skäligt pris.

(Forts.)

Detta andra kammarens beslut hade delgivits första kammaren, som hänvisat ärendet för förberedande behandling till sitt andra tillfälliga utskott, vilket i nu föredragna utlåtande av anförda skäl hemställt, att första kammaren ville biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr Nilsson, Johan: Herr greve och talman! Vid prövning av nu föreliggande betänkande har jag icke kunnat komma till det resultatet, att jag kan biträda utskottets hemställan.

Motionärerna hava säkerligen haft de allra bästa avsikter då de velat få till stånd åtgärder för att förbilliga utsädet för jordbrukarna, och jag tror också, att andra kammarens beslut och utskottets förslag, förestavats av de bästa avsikter. Men jag undrar, om man det oaktat kan nå detta mål med de förslag, som här hava framställts. Motionärerna antyda, att orsakerna till de höga priser, som man nu visserligen kan säga råda på utsäde, skulle vara de maximipris, som redan fastställts på spannmål i allmänhet och den beslagtagning av sådan spannmål, som ägt rum. Det egendomliga är emellertid, att de just vilja rekommendera samma åtgärder för att betaga denna verkan av de maximipris, som redan äsatts, och således även lägga beslag på den utsädesspannmål, som finnes lagrad hos spannmålsfirmorna, och jag förmodar, även hos de jordbrukare, som hava någon spannmål utöver den de själva behöva. Man kan då fråga sig, vilka följderna skulle bli av maximipris på utsädesspannmål. Den erfarenhet, man har av maximiprisen, är ju den, att en vara i allmänhet försvinner ur marknaden, då man sätter maximipris på den. Det har visat sig vara nödvändigt att, då man sätter maximipris, förena detta med beslagtagning och ransonering, för att hela åtgärden skall bli effektiv. De lager, som utsädesaffärerna nu hava, hålla de som allra bäst på med att expediera ut, och komma nu maximipris och beslagtagning till stånd, kommer det att bli ett stando i denna expedition. Där i ligger en synnerligen stor fara, ty det är ju icke lång tid kvar till dess vårbruket skall taga sin början. Visserligen hava vi för närvarande smällande kallt, men vi få väl hoppas, att det skall ändra sig. I Skåne bör vårbruket vara i gång om tre veckor, om man skall tänka sig, att det skall bli som under normala förhållanden, och i övriga delar av landet kommer man strax efter. Jag tror därför, att de åtgärder, som nu här äro föreslagna, komma alldeles för sent, och jag tror, att de komma att åstadkomma en betydlig rubbning i de expeditioner, som nu dagligen försiggå. Vi veta ju, att det är ont om järnvägsvagnar, och det ligger en stor fara i att sätta någon sorts dämpning på den expedition, som nu försiggår.

Motionärerna anföra vidare, att en orsak till att priserna gått så pass i höjden skulle vara, att de utsädesfirmor, som hade fått nå-

gon sorts monopol på utsädeshandeln i dessa tider, vore utan all konkurrens. Detta är, såvitt jag vet, alldeles oriktigt. Samtliga hushållningssällskap i riket hava ju nämligen fått rättighet att förmedla utsädesaffärer mellan jordbrukarna. Således kan ju den ena jordbrukaren direkt sälja till den andre av sitt utsäde, om han har något till överlopps. Detta kan han avstå till sin granne eller till vem som helst. Det är endast det, att man funnit nödvändigt att hava någon kontroll över dessa affärer i dessa tider, och det har Kungl. Maj:t lagt i hushållningssällskapens hand att ordna.

*Ang. beredande
av tillgång ä
utsädesspann-
mät till skäligt
pris.
(Forts.)*

Vad vidare beträffar de åtgärder, som nu här föreslagits, d. v. s. att man genom maximipris eller på annat sätt skulle söka åstadkomma förbättring i dessa förhållanden, så ber jag att få påpeka, att Kungl. Maj:t ju redan har denna rättighet att åsätta maximipris, och Kungl. Maj:t har ju även rättighet att lägga beslag på de varor, som Kungl. Maj:t anser nödvändigt. Jag är nu alldeles övertygad om att Kungl. Maj:t har haft denna fråga under omprövning, och jag förmodar, att Kungl. Maj:t kommit till det resultatet, att man icke kunde vidtaga dessa åtgärder. Jag vet bestämt, att lantbruksstyrelsen har haft sin särskilda uppmärksamhet på dessa förhållanden och jag tror också, att livsmedelskommissionen och folkhushållningskommissionen haft dessa frågor under dryftning. När nu dessa myndigheter, som ju särskilt hava till sin uppgift att ordna dessa förhållanden, kommit till det resultatet, att det icke vore rådligt att tillgripa vare sig beslag eller maximipris på dessa varor, tror jag, att det är litet riskabelt, att riksdagen nu genom en skrivelse till Kungl. Maj:t ålägger Kungl. Maj:t att vidtaga åtgärder, som han tidigare icke funnit fördelaktigt att vidtaga. Det är alldeles för sent att nu komma med dessa åtgärder.

Vidare tror jag, att man en smula måste sätta sig in i de förhållanden, under vilka utsädesaffärerna i allmänhet skötas, för att bedöma de prislägen, som böra råda i fråga om utsäde. De utsädesaffärer, som kunna räknas som förstklassiga, hava ju synnerligen betydande omkostnader för att driva sin verksamhet. De köra i allmänhet in sina utsädeslager på hösten i oktober och november månader, varor, till vilka de kanske redan våren förut lämnat ut utsädet för odling. Dessa skola därefter först torkas, varvid kanske 10, 15, 20 % gå bort, och sedan sorteras, varvid 40, 50 % gå bort. Dessutom köpas varorna in under hösten mot kontant betalning och säljas sedan i regel på kredit, kanske till nästa höst. Dessutom hava en hel del av våra förstklassiga utsädesaffärer betydliga omkostnader för förädlingsarbeten, vilka ju få läggas på dessa varor vid försäljningen. Jag kan således nämna, att allmänna svenska utsädesaktiebolaget, som har en ledamot i styrelsen och en revisor tillsatt av Kungl. Maj:t årligen betalar till Sveriges utsädesförening en avgift av omkring 70,000 kronor. Likadant är förhållandet med andra utsädesaffärer, t. ex. Weibulls och kanske flera. Om därför maximipris skola åsättas utsädesspannmålen, skall hänsyn tagas till alla dessa förhållanden. Det blir då synnerligen svårt att komma till något resultat, som kan anses rimligt och riktigt. Sätter man

Ang. beredande av tillgång å utsädesspannmål till skäligt pris. maximipriset för lågt, är jag rädd för att alla dessa omkostnader icke bliva täckta, sätter man maximipriset ganska högt, komma kanske mindervärdiga varor i åtnjutande av det högre maximipriset. På de skäl, som jag nu anfört, tillåter jag mig, herr talman, att yrka avslag på utskottets hemställan.

(Forts.)

Greve H a m i l t o n, A l e x a n d e r: Icke heller jag är för min del övertygad om nyttan av de föreslagna åtgärderna. Efter herr Nilssons anförande skall jag emellertid fatta mig kort.

Jag vill framhålla, att denna fråga redan är föremål för hushållningssällskapens uppmärksamhet och föranlett åtgärder från deras sida. Vem skulle nu drabbas av dessa föreslagna maximipris? Jo, den lojala handeln, här representerad av utsädesfirmorna och lantmännens centralföreningar. Utsädeshandeln kräver naturligtvis större vinst än den vanliga spannmålshandeln, emedan den är förenad med större risk. Skall nu denna vinst tagas bort, är det säkert, att ingen vid nästa utsädessäsong vågar sig på några utsädesaffärer, och således skulle även här maximiprisen driva bort varorna ur marknaden.

Herr N y l a n d e r: Herr greve och talman, mina herrar! Jag tror icke det vore välbetänkt av första kammaren att nu avslå denna utskottets hemställan och således helt snävt avvisa de, enligt utskottets mening, icke obefogade önskemål, som från jordbrukarnas sida här framställts. En sådan åtgärd skulle helt visst väcka en viss undran i landet rörande kammarens sätt att tillgodose även de små jordbrukarnas intressen.

Priset på utsädesspannmål har, i synnerhet under den senaste tiden, högst avsevärt stigit i höjden, och det torde icke med fog kunna bestridas, att det numera råder ett mycket oproportionerligt förhållande mellan å ena sidan det högsta pris, vartill jordbrukarna få sälja sin spannmål, och å andra sidan det pris, som de måste betala för erhållande av erforderlig utsädesspannmål. Enligt mig tillhandakomna uppgifter fordra utsädesfirmor nu i mars månad 46 kronor för 100 kg. havre, 45 kronor för korn, 48 kronor för vete, 45 kronor för vörråg, 72 å 85 kronor för ärter, 60 kronor för vicker. Dessa priser äro avsevärt högre än de, som noterades i förra månaden och i januari. Maximipriset på t. ex. havre är, såsom herrarna känna till, för närvarande, jag tror, 19 kronor 50 öre för 100 kg. Även om den spannmål, som utsädesfirmorna inköpt, måste, såsom herr Johan Nilsson framhöll, underkastas en del rensningsarbeten och dylikt, så kan väl detta dock ångalunda betinga en sådan oskälighet prishöjning, som i detta fall, omkring 27 kronor per 100 kg.

Sedan utskottet fattade sitt beslut, hava visserligen, såsom även en föregående talare framhöll, hushållningssällskapen nu i dagarna fått bemyndigande att uppträda som mellanhänder vid förmedling av utsäde i respektive orter, och detta kan ju möjligen i viss mån underlätta för jordbrukarna att få tillgång på utsäde, men priserna hava i berörda förordning lämnats helt och hållet å sido.

Motionen och utskottets förslag avse nu huvudsakligen att fästa uppmärksamheten härpå, och utskottet är för sin del förvissat därom, att Kungl. Maj:t skall kunna utfinna lämpliga åtgärder för reglering av hithörande förhållanden. Maximipris och därmed åtföljande beslagtagande av spannmålen är icke den enda utvägen, och behöver kanske numera i detta fall icke tillgripas; men man kan kanske tänka sig, att genom vederbörandes bemedling godvilliga avtal skola kunna träffas med utsädesfirmorna om försäljning av deras varor till rimligt pris.

Ang. beredande av tillgång å utsädesspannmål till skäligt pris.

(Forts.)

Då jag, herr greve och talman, vågar tro, att den föreslagna skrivelserna skall medföra gagn och på så sätt bidra till ökning av sädesodlingen under instundande vår, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindblad, Ernst: Det är tydligt, att det i denna fråga kan finnas olika meningar och att man särskilt kan ha vissa betänkligheter mot maximipris, men när vi kommit in på den vägen och hunnit få så pass mycket erfarenhet om hur sådana verka, så torde det vara med billighet och rättvisa överensstämmande, att man i denna fråga också nu tillgriper maximipriser.

Jag tror icke, att frågan är så lätt att lösa, ty här kunna ju betydligt olika variationer vara av nöden, men det är just det vi begära utredning om. Särskilt från de mindre lantbrukarnas sida torde det vara ett obestridligt önskemål, att icke spekulationen skall få alldeles obehindrat ta hand om den viktiga utsädesfrågan och således är det min livliga förvissning, att om Kungl. Maj:t går att utreda saken, man dock bör finna en lösning som kan vara i så hög grad tillfredsställande som möjligt och alltid bättre än om ingenting åtgöres. Jag upprepar ännu en gång, att jag inte tror, att frågan är lätt, men det är ju så, att svårigheter mången gång få anses vara till för att övervinnas, och då kan man kanske också ur den synpunkten förorda det förslag, som utskottet varit enhälligt om. Jag ber att få understödja den tanke, som ligger i såväl andra kammarens utskotts betänkande som det av denna kammarens nu avgivna.

Herr Nilsson, Johan: Jag har icke varit i tillfälle att kunna kontrollera de uppgifter, som utskottets ärade ordförande lämnade, men jag ber att få säga, att då de gälla förädlade stammar och rent prima utsäde, så låta icke priserna så avskräckande höga. Men jag ber samtidigt få säga, att jag icke kan tro, att hans prisuppgifter äro riktiga. När han till exempel sade, att utsädesfirmorna få betala havren med maximipriset, 19 kronor, så är det alldeles felaktigt, därför att havre för utsäde är ju fritaget från maximipris. Sålunda få utsädesaffärerna betala 25, 27, 30 kronor för spannmål, som de sedan få rensa och göra i ordning. Jag kan åtminstone själv intyga, att jag fått ett betydligt högre pris för havre, som jag sålt till utsäde, än det han här uppgav som maximipris.

Vidare ber jag att ännu en gång få understryka den fara, som ligger i att Kungl. Maj:t skulle vara tvungen att sätta maximipriser

Ang. beredande
av tillgång å
utsädesspann-
mål till skäligt
pris.

(Forts.)

och verkställa beslag. Under alla förhållanden blir det ett arbete, som jag tror, att då det icke i förväg är organiserat, blir alldeles omöjligt att utföra på den korta tid, som nu återstår till vårsådden. Vidare är det ju en hel massa saker, som man måste ta hänsyn till och som man omöjligt nu kan medhinna. Det skall ju vara olika sorters spannmål på olika slags jord, de olika landskapen skola ha olika sorter o. s. v. Allt detta kan ju icke ordnas annat än genom utsädesaffärerna och lantmännen själva.

Jag tror således, att det är mycket starka skäl att nu iakttaga försiktighet i denna fråga, och jag kan absolut icke gå med på att biträda utskottets förslag utan vidhåller mitt yrkande om avslag.

Herr D a n s t r ö m: Gent emot herr Johan Nilsson vill jag säga, att det förekommit, att utsädesfirmor köpt havre till gällande maximipris och sedan genom triering och annan behandling därav framställt utsädeshavre. Det är uppenbart, att då priserna för denna höjts till över det dubbla mot vad som betalats för den ursprungliga varan, ovilja uppstått bland lantmännen över att de till så högt pris nödgas köpa sin utsädesspannmål.

Det är mycket möjligt, att den effekt, man skulle kunna vänta av en riksdagsskrivelse som denna icke blir så stor och att Kungl. Maj:ts ingripande icke heller skulle bli så synnerligen behövt överallt i landet nu, sedan hushållningssällskapen vidtagit åtgärder för att söka till rimligt pris skaffa utsädesspannmål åt lantbrukarna. Jag tror dock, att om en riksdagsskrivelse, sådan som andra kammaren beslutat, utan att någon gensaga där gjorts, nu skulle avslås av första kammaren, omdömet härom icke skulle bli synnerligen förmånligt ute i landet. Statsmyndigheterna skola på grund av en sådan riksdagens skrivelse lättare kunna komma till tals med utsädesbolagen, och eventuell uppskörning skulle lättare kunna förekommas. Jag tror, att genom en frivillig överenskommelse med dessa bolag myndigheterna kunna uppnå det mål, som åsyftas, att bolagen hålla en rimlig vinstmarginal.

Det skulle säkerligen ute i landet förefalla obilligt, om, sedan maximipris bestämts för lantmännens spannmål, dessa sedan skulle få betala mer än dubbelt för det utsäde de behöva, och om första kammaren skulle avvisa ett förslag, som framkommit från motionärer i andra kammaren om att vidtaga lämpliga åtgärder emot ett oskäligt fördyrande av utsädesspannmål.

Man skulle visserligen kunna mildra uttrycket i klämman genom att stryka ordet »maximipris» och i stället sätta »genom lämpliga åtgärder», i händelse just ordet maximipris verkar stötande; men jag tror icke, att regeringen behöver i detta fall tillgripa en reglering genom maximipris, då andra lämpliga vägar stå öppna. En ändring i andra kammarens beslut skulle för övrigt vålla en tidsutdräkt, som komme att i hög grad försvaga en riksdagsskrivelses verkan.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nylander: Ja, herr talman, då herr Nilsson tvivlade på riktigheten av de uppgifter jag lämnade, ber jag att få meddela, att jag här har tryckta priskuranter i min hand, varigenom han kan vara i tillfälle att kontrollera dessa prisuppgifter om han så önskar. Det är en prisuppgift, som gäller vårsäd före 10:e mars, och en som gäller från och med den 10 mars innevarande år. Och då han tillika tycktes missförstå, vad jag yttrade rörande maximipris på havre, så vill jag tillfoga, att denna uppgift naturligtvis gällde det vanliga fastställda försäljningspriset på havre, vilken uppgift nog torde vara riktig.

Ang. beredande av tillgång & utsädesspannmål till skäligt pris.

(Forts.)

Jag ber att fortfarande få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Holmquist: Jag skall icke förlänga debatten i någon särskilt hög grad.

Jag vill endast påpeka, att i den kläm, som av utskottet föreslås till kammarens godkännande, det dock hemställes, »att Kungl. Maj:t måtte genom införande av maximipris *eller på annat sätt* draga försorg om att utsädesspannmål under innevarande år må hållas tillgänglig». Således pekas icke där på maximiprisfrågan annat än som en av de utvägar, som kunna ifrågasättas för att under våren kunna få utsädesspannmål. Under sådana förhållanden vill det synas mig, som om vad som här yttrats om svårigheterna med avseende på maximipris varken kan lösa eller binda, då det gäller att ta ställning till föreliggande utskottsutlåtande.

Det har vidare sagts, att sedan hushållningssällskapen nu tagit denna utsädesfråga om hand, så skulle man kunna anse, att varje vidare åtgärd från Kungl. Maj:ts sida skulle vara överflödig. Ja, vad detta skäl beträffar, har jag i egenskap av ordförande i ett hushållningssällskap i riket haft med denna fråga ganska mycket att skaffa, och vi ha efter många stora svårigheter verkligen lyckats att skaffa en del utsädesspannmål. Men det vill jag säga, att åtminstone intill närvarande stund stå vi inför svårigheter, som synas växa oss alldeles över huvudet. Det är nästan omöjligt att, även till ganska höga pris få det utsäde, som vi behöva. Vid sådant förhållande kan jag icke finna annat än att det skulle vara ganska naturligt, att riksdagen skreve till Kungl. Maj:t för att med hela den sakkunskap, som Kungl. Maj:t har till sitt förfogande, få frågan närmare utredd. Jag vill då ännu en gång påpeka, att man icke alls behöver gå maximiprisvägen, utan man kan välja andra vägar, som kunna leda till ett gott resultat.

Vid sådant förhållande tillåter jag mig, herr greve och talman, att hemställa om bifall till det föreliggande förslaget.

Greve Hamilton, Alexander: De priser, som uppgåvos av ordföranden i utskottet, voro otvivelaktigt mycket höga. I mitt län äro priserna väsentligt lägre. Det högsta som jag hört uppgivas är 36 kronor, och själv vet jag, att man köpt utsädeshavre för 26 kronor. För övrigt tillhandahåller centralföreningen i länet nu-

Ang. beredande
av tillgång å
utsädesspann-
mål till skäligt
pris.
(Forts.)

mera utsäde, och lantmännen äro således icke beroende uteslutande av affärsfirmorna.

Emellertid vill jag icke alls genom något avslagsyrkande på utskottets hemställan i någon mån lägga stenar i vägen för strävandena att lindra de mindre jordbrukarnas ekonomiska svårigheter, och jag skulle därför vilja yrka bifall till utskottets förslag om orden »genom införande av maximipris» strökes, så att klämman alltså skulle lyda »att Kungl. Maj:t måtte draga försorg om att utsädesspannmål under innevarande vår må hållas tillgänglig i marknaden för skäligt pris».

Herr P e r m a n s s o n: Jag tillhör en ort, där behovet av utsädesspannmål i stor utsträckning kommer att göra sig gällande, särskilt vad beträffar havre. Det har nu redan gjorts ganska många förfrågningar om utsädeshavre, och om priset skulle bli allt för högt och utsädet allt för svåråtkomligt, komma jordbrukarna sannolikt att försöka att i första hand använda den för detta ändamål mindre lämpliga spannmål de själva ha till utsäde på sina åkrar. Dessutom har man att befara, om nu utsädet blir alltför dyrt, att en del av de sädesfält vi ha kanske komma att besås med baljväxter eller något dylikt och alltså icke lämna några bidrag till vår spannmålsskörd.

Jag anhåller därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr N i l s s o n, J o h a n: Det förefaller mig, som om då Kungl. Maj:t skall taga denna fråga under förnyad omprövning, icke någon hänvisning gjorts, om vilka åtgärder som skulle vidtagas. Varken motionärerna eller utskottet och ej heller i några uppslag under diskussionen har pekats på några andra åtgärder, som kunna vidtagas, än maximipris och beslag. Det har visserligen talats om frivillig överenskommelse, men då det gäller ett trettio-, fyrtiotal firmor, så är det ganska svårt att komma till något resultat på det sättet. Sådana underhandlingar komma givetvis att taga lång tid, och det finns ingen tid att försumma.

Jag skulle naturligtvis vara mycket benägen för att man skulle vidtaga några åtgärder i den riktning som här föreslagits, om jag kunde vara övertygad om att det skulle leda till något gynnsamt resultat, men då jag befarar, att det kan bli raka motsatsen, så ber jag ännu en gång att få vidhålla mitt yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende å det under behandling varande utlåtandet vore yrkat: 1:o att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av greve *Hamilton, Alexander*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att första kammaren för sin del beslöte, det riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte draga försorg om att utsädesspannmål under innevarande vår

måtte hållas tillgänglig i marknaden för skäligt pris; samt 3:o), att utskottets hemställan skulle avslås.

Ang. beredande av tillgång å utsädesspannmål till skäligt pris.
(Forts.)

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarade sig anse propositionen på bifall till det av greve Alexander Hamilton framställda yrkandet vara med övertvägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till utskottets hemställan, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 6 med den av greve Alexander Hamilton föreslagna ändring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 33;

Nej — 91.

Herr statsrådet *Mörcke* avlämnade Kungl. Maj:ts, nådiga propositioner:

nr 72, angående vissa åtgärder för lantförsvarets stärkande;

nr 86, med förslag dels till lag om landstörmsprövning åren 1919—1927 samt utbildning av officerare, underbefäl och fackmän vid landstormen under åren 1920—1928, dels ock till lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att under år 1917 undergå landstörmsprövning och befäls- eller annan särskild utbildning vid landstormen;

nr 87, angående anvisande av medel för bestridande av kostnader för utbildning av landstörmsbefäl m. m.;

nr 102, angående pension åt förre arbetaren vid ammunitionsfabrikens avdelning å Marieberg Anders Gustaf Johansson;

nr 103, angående ersättande från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar av vissa förskottsvis utgivna medel;

nr 109, angående pension åt arbetaren vid ammunitionsfabrikens avdelning å Karlsborg Carl Johan Westerberg;

nr 113, angående medelsbehovet för år 1918 under ordinarie reservationsanslaget till arméns vapen, ammunition och målskjutningsmateriel samt artilleriets övningar och materiel;

nr 114, angående anvisande av medel till vissa byggnadsföretag vid armén;

nr 115, angående ersättande från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar av vissa förskottvis utgivna medel;

nr 116, angående tillstånd för vissa beställningshavare å staten för artilleriets fabriker och tyganstalter att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 119, angående anläggning av ett stäckspår från Åkers styckebruks järnvägsstation till Åkers krutbruk;

nr 120, angående ökade medel till utgifter för bränsle, lyshållning m. m. vid tekniska högskolan;

nr 121, angående pension åt förste maskinisten C. Johannesson Blom;

nr 122, angående inlösen av ett antal exemplar av vissa delar av ortnamnskommitténs arbete över ortnamn i Älvsborgs län;

nr 123, angående viss ändring i bestämmelserna rörande understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt; samt

nr 126, angående ändringar i villkoren för lån från fonden för torvindustriens befrämjande.

Herr statsrådet *Broström* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 73, angående vissa åtgärder för sjöförsvarets stärkande; och

nr 78, angående beredande av medel till bestridande av vissa kostnadsökningar för sjöförsvarets ordnande m. m.

Herr statsrådet *Vennersten* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 130, med förslag till förordning om extra inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1918 m. m.; samt

nr 131, angående upptagande bland statsverkets inkomster för år 1918 av en post av tillfälliga lånemedel för extraordinära försvarsutgifter.

Herr *Ekman, Karl Johan*, väckte en motion, nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stadga angående hotell- och pensionatörrelse.

Motionen hänvisades till lagutskottet.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner:

nr 72, angående vissa åtgärder för lantförsvarets stärkande;

nr 73, angående vissa åtgärder för sjöförsvarets stärkande;

nr 78, angående beredande av medel till bestridande av vissa kostnadsökningar för sjöförsvarets ordnande m. m.;

nr 86, med förslag dels till lag om landstormsprövning åren

1919—1927 samt utbildning av officerare, underbefäl och fackmän vid landstormen under åren 1920—1928, dels ock till lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att under år 1917 undergå landstormsprövning och befäls- eller annan särskild utbildning vid landstormen;

nr 87, angående anvisande av medel för bestridande av kostnader för utbildning av landstormsbefäl m. m.;

nr 113, angående medelsbehovet för år 1918 under ordinarie reservationsanslaget till arméns vapen, ammunition och målskjutningsmateriel samt artilleriets övningar och materiel;

nr 114, angående anvisande av medel till vissa byggnadsföretag vid armén;

nr 115, angående ersättande från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar av vissa förskottsvis utgivna medel;

nr 116, angående tillstånd för vissa beställningshavare å staten för artilleriets fabriker och tyganstalter att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 129, angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1917 åt befattningshavare i statens tjänst;

nr 130, med förslag till förordning om extra inkomst- och förnögenhetsskatt för år 1918 m. m.; samt

nr 131, angående upptagande bland statsverkets inkomster för år 1918 av en post av tillfälliga lånemedel för extraordinära försvarsutgifter.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet följande kungl. propositioner:

nr 102, angående pension åt förre arbetaren vid ammunitionsfabrikens avdelning å Marieberg, Anders Gustaf Johansson;

nr 109, angående pension åt arbetaren vid ammunitionsfabrikens avdelning å Karlsborg Carl Johan Westerberg;

nr 121, angående pension åt förste maskinisten C. Johannesson Blom; och

nr 123, angående viss ändring i bestämmelserna rörande understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl Maj:ts nädiga propositioner:

nr 103, angående ersättande från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar av vissa förskottsvis utgivna medel;

nr 119, angående anläggning av ett stickspår från Åkers styckebruks järnvägsstation till Åkers krutbruk;

nr 120, angående ökade medel till utgifter för bränsle, lyshållning m. m. vid tekniska högskolan;

nr 122, angående inlösen av ett antal exemplar av vissa delar av ortnamnskommitténs arbete över ortnamn i Älvsborgs län; samt

nr 132, angående uppförande av tre boställshus vid Näsets station å statens järnvägar.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 126, angående ändringar i villkoren för lån från fonden för torvindustriens befrämjande.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 127, angående tillfällig höjning av postavgifterna, hänvisades denna proposition till bevillningsutskottet, varjämte beslöts, att statsutskottet skulle undfå del av densamma, i vad den avsåg ändring i den till innevarande års riksdag avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 128, angående förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § 1 mom. i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets memorial nr 37, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i två frågor rörande anslag under riksstatens fjärde huvudtitel;

sammansatta bevillnings- och lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § i lagen den 17 april 1916 angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m. samt lag om fortsatt tillämpning av nyssnämnda lag; även som

lagutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg eller andel däri eller upplåtelse av fartyg, så ock mot förvärv av aktie i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri; samt

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud i vissa fall mot fortskaffande av gods med svenskt fartyg mellan utrikes orter.

Justerades tretton protokollsutdrag för denna dag, varefter kamrarnas sammanträde avslutades kl. 1,17 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.